

Шарга В. А.

Будо як предок системи японських бойових мистецтв

Ми багато разів стикалися з тим, що під собою розуміє Схід щодо самураїв, шляху меча і бойових мистецтв. Історія знає чимало прикладів того, як ці воїни, виховані у самому строгому значенні слова «дисципліна», здійснювали подвиги. Вони проходили підготовку, порівнянну на сьогоднішній день з межею людських можливостей, і проходили її все життя.

Самураї билися і, нерідко потрапляючи в дурне, з нашої точки зору, положення, продовжували захищати свого пана або свої ідеали, якими б хиткими вони не були. Відомий приклад Онода Хіро — лейтенант японської імператорської армії, який продовжував битися за свого імператора протягом 30 років після того, як закінчилася Друга світова війна. Також можна навести приклад вчинків інших відомих самураїв давніх часів, чия стійкість і відданість своїм ідеалам здадуться дивними і позбавленими підстав будь-якому європейцю або навіть жителю сусідніх країн. Але для самого японця це просто прояв духу і волі, які виховували з дитинства, та значне місце в них складало бойові мистецтва. Ми не випадково приводимо тут демонстрацію саме самурайського духу, оскільки це наслідок виховання і підготовки. Чимала частка цього вкладена в бойові мистецтва. Їх початок базується саме на цьому, неважливо про який різновид бойового мистецтва ми говоримо: айкідо, дзюдо, дзю-дзюцу або ж карате.

Говорячи про бойові мистецтва, ми ніколи не повинні забувати ці основи і те, звідки вони походять, в яких умовах

виникли, інакше ми просто ризикуємо втратити найважливіше у вихованні майбутніх самураїв, які уособлюють собою саму назву своєї спільноти.

Якщо мова йде про будо як про первісну форму бойових мистецтв, то найпростіше позначити його значимість і практичність в такому виразі, як «в будь-яку секунду і де завгодно», що практично повністю збігається з однією з основних догм самураїв: думати про готовність до смерті кожен день, хвилину, секунду і не сумніватися.

Як приклад можна навести наступних батьків-засновників відомих форм будо: Міямото Мусасі, Якусімару Курандо, Ідзаса Тейсая Іенао. Ці люди прекрасно втілюють будо як форму і добре відображають його відмінності.

Для початку візьмемо в якості прикладу засновника Тенсин Седен Каторі Сінто-рю, Ідзаса Тейсая та його бойове мистецтво. Його школа є основною течією не тільки для свого стилю, але й для багатьох стилів Японії. Це зразок того, що представляли собою школи бойового мистецтва раніше, не спеціалізуючись лише на конкретному виді володіння зброєю. Її арсенал включає в себе: кодата, кендзюцу, іайдзюцу, бодзюцу, содзюцу, нагінатадзюцу. Крім збройових відгалужень в школі також викладалися й ті військові науки, без яких виховання професійного військового є неможливим. У цей розділ входить наука про тактику, про фортифікацію та будівництво, про стратегію, про розвідку і шпигунство. Школи, подібні до неї, називаються сого бодзюцу — ті, які вчать багатьом аспектам.

Тенсин Седен Каторі Сінто-рю була заснована у 1480 році, що дозволяє нам наводити її як одну з найстаріших і основних шкіл. Саме її методика та система навчання по-

служать фундаментом для багатьох наступних шкіл, які прийдуть пізніше [6]. З перерахованого аспекту досліджуваних наук видно, що головним завданням тодішніх рю стояло фізична і тактична підготовка учнів. Майбутній воїн повинен був не тільки чудово володіти різноманітними видами зброї, як-то: спис, нагіната, лук, катана, але й при цьому розбиратися в стратегії, тактиці, а також бути обізнаним у питаннях розвідки і шпигунства. Як відомо з практики, бойове мистецтво, створене у бою, відторгає красу і прагне до максимально можливого скорочення дистанції між противником і нападаючим, а також до пошуку найбільш летальних прийомів для перемоги. Таке бойове мистецтво, якщо висловлюватися прямо, ставить задачу вбивства відповідно до умов бою і видів зброї. Відточування навичок або щоденні тренування тут потрібні не як розвиток краси удару, а як підтримуючий комплекс вправ з подальшим додатковим розвитком тіла на догоду тієї ж мети [6].

Як другий приклад візьмемо Якусімару Курандо, засновника Кукісін Рю. Подібно школі Іідзаса Тейсая ми зустрінемо тут поєднання військових і тактичних наук, таких як тайдзюцу, бодзюцу, кемпо, содзюцу і хейхо. Але тут можна побачити і розвиток деяких видів відгалуження, які були краще відпрацьовані засновником зважаючи на його особистий внесок в даний вид військового мистецтва. Ми маємо на увазі бо-дзюцу, чиї форми та прийоми були записані засновником школи після однієї битви як основоположні. Якусімару у 1335 р. згідно наказу брав участь у війні Північного і Південного дворів, і для битви вибрав свою улюблену зброю — нагінату. В ході тієї битви він врятував Го-Дайго, Південного Імператора і був змушений затрима-

ти переслідувачів. Під час бою йому обрубали лезо зброї і він вимушений був використовувати свою зброю як дерев'яну жердину. Прийоми, винайдені ним в ході тієї битви, і лягли в основу Бодзюцу Кукісін-рю. Пізніше він їх допрацював і назвав «Дзюдзо-Роппо-Кудзідоме» [7].

Його стиль передбачає руйнування балансу своїх супротивників за допомогою обертання зброї і точкових ударів, що нагадують кидки зброї. Постійна рухливість наконечника і зміщення прицілу були задумані як засіб психологічного тиску та залякування ворога. Також ці техніки підходять для використання різних видів зброї з різною довжиною. Основою для даних прийомів і стилю послужили раніше відомі форми володіння нагінатою та списом [7].

Третій же засновник власного стилю Міямото Мусасі є прикладом вузької спеціалізації воїна на конкретній зброї. Він є прикладом більш пізньої епохи, періоду єдиної держави під владою Токугави Іеясу. Його стиль — Хьохо Нітен Іті Рю — зразок самурайського мистецтва фехтування з двома клинками. Крім мистецтва фехтування хотілося б відзначити значний внесок в філософію самураїв, зроблений цим воїном та виражений в трактаті «Книга П'яти Кілець» [3] і в духовному заповіті «Доккодо».

Хьохо Нітен Іті Рю — приклад вузької спеціалізації і відточування свого ремесла. На відміну від колишніх стилів, що виникли на базі успадкування від засновника до наступника, у цього стилю перехід здійснюється передачею сувою з записами та реліквії у вигляді дерев'яного меча самого Міямото Мусасі, що має суто символічне значення.

Така форма позначає якусь трансформацію понять і сенсу, якої не могло бути раніше. Міямото Мусасі є лю-

диною більш пізнього часу і нероздробленої країни, хоча він і брав участь в битві при Секігахара. Можливо, вперше саме тоді і стали замислюватися не тільки над грубою і правильною — по-військовому — практичністю, але й над красою ударів і їх відпрацюванням [8]. І ми спостерігаємо, що з бойового мистецтва виникає ціла філософія, тому цей час відзначений багатьма знаменитими самураями: Міямото Мусасі, Сісідо Байкен, Іттосай Кагехіса, Ганрю Кодзіро.

Виникає навіть відомий термін «Мусін но сін», що перекладається як «розум без розуму», як розум, не зайнятий думками, не обтяжений нічим, крім мети, на яку він налаштований.

Таким чином, ми можемо спостерігати зародження початкових практик, які ставили собі за мету різні, але схожі речі. Схожість була в тому, що кожна з них розвивала тіло людини, різниця ж була в тому, якими методами і засобами вони домагалися цього. Можливо, в чомусь запозичуючи від сусідів-китайців, японці створили не менш унікальну і гнучку систему бойового ремесла, бойових мистецтв і з'єднали їх в терміні «будо». Будо розвивалося масштабно і як військова доктрина, і як мистецтво війни, поки не з'явився благодатний ґрунт, що дозволив оформити цю культурну масу в більш сприятливих умовах, умовах єдиної країни при Токугаві Ієясу. Саме в ці періоди зароджується велика частина філософії бойових мистецтв, і будо розвивається вже дещо іншим шляхом. А ще пізніше ми зможемо спостерігати, як нехотя, можливо, шануючи це за святотатство, ця система стане доступною і так не схожим на японців європейцям. Вони спробують її порівняти, вивчити, але тільки

ті, хто зможе зрозуміти її в належній мірі, понесе її з собою, як свого часу вчинили і самі жителі Японії.

1. Свод законов Тайхоре. 702–718 гг. I–XV законы. [пер. К. А. Попова]. — М. : Наука, 1985. — 368с.
2. «Святой меча» — Миямото Мусаси // Маслов А. А. Дзэн самурая. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. — С. 269–283.
3. Книга Пяти Колец. Миямото Мусами. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.e-reading.club/book.php?book=40340>
4. Маслов А. А. Небесный путь боевых искусств: духовное искусство китайского ушу / Алексей Александрович Маслов. — СПб : Тэкс, 1995. — 495 с.
5. Маслов А. А. Путь Воина. Секреты боевых искусств Японии / Алексей Александрович Маслов. [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.k2x2.info/istorija/put_voina_sekretu_boevyh_iskusstv_japonii/p3.php#metkadoc5
6. Учение школы Тенсин Седэн Катори Синтю Рю. Отакэ Рисукэ [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://dragons-nest.ru/dragons/spiritual/boevye-isskustva-itsygun/yaponskii-mech.php>
7. Ago Kiyotaka. Kukishinden Zensho. [Електронний ресурс] // Режим доступу : <https://wiki2.org/ru/Кукишин-рю>
8. Нуохо Нитен Ічі Рюу [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.bujin.cz/nyoho-niten-ichi-ryu/?lang=en>
9. Watatani Kiyoshi, Yamada Tadachika. Bugei Ryūha Daijiten. — Tokyo : Nihon Kōpīi Shuppanbu, 1978. — С. 186–188.

Колісниченко О. В.

«Вестернізація» та «освічений націоналізм» в Японії доби Мейдзі

Інтерес до Японії, який проявляється у сучасному світі, пояснюється багатьма причинами. Це феноменальні успіхи країни в економічному розвитку, наукові досягнення, своєрідність культури та традицій. Доба Мейдзі чи не найбільше вплинула на формування обліку сучасної Японії і зробила її однією з провідних країн світу. Дослідження особливостей модернізаційних процесів в Японії в другій половині ХІХ століття дає можливість з'ясувати, як япон-